

AVENUE DE LA
**JOYEUSE ENTRÉE
BLIJDE INKOMST**
LAAX

17-21

**VERSLAG
WERKGELEGENHEID EN CONCURRENTIEVERMOGEN**

CRB 2017-0155

Deel 2

**Verslag 2016 over de bevordering van de Werkgelegenheid en de
preventieve vrijwaring van het Concurrentievermogen**

10.01.2017

Het Verslag 2016 over de bevordering van de Werkgelegenheid en de preventieve vrijwaring van het Concurrentievermogen valt uiteen in twee delen :

- Het eerste deel werd opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het secretariaat van de CRB.
- Het tweede deel werd opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de sociale gesprekspartners die zitting hebben in de CRB.

Inhoudsopgave

Deel 2.....	5
1. Het verslag van de sociale gesprekspartners betreffende de structurele aspecten van het concurrentievermogen en de werkgelegenheid	6
1.1 Inleiding.....	6
1.2 De economische beleidsdoelstellingen	7
1.2.1 Een hoge levensstandaard waarborgen	7
1.2.2 ... door onze werkgelegenheidsgraad te verhogen	9
1.2.3 ...en tegelijk, in het licht van de kosten van de vergrijzing, de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te waarborgen.....	10
1.2.4 alsook het evenwicht van de lopende rekening van de betalingsbalans te garanderen	11
1.2.5 Een grotere sociale samenhang gewaarborgd door een hoge werkgelegenheidsgraad... ..	11
1.2.6 ... en een doeltreffende en efficiënte sociale bescherming	11
1.3 Enkele intermediaire doelstellingen en vaststellingen voor België	13
1.3.1 Een sterkere productiviteitsgroei... ..	13
1.3.2 Het belang van de rentabiliteit.....	14
1.3.3 Nood aan gematigde prijsontwikkeling.....	14
1.3.4 Nood aan afstemming vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.....	16
1.4 Enkele beleidshefbomen om deze doelstellingen te realiseren	17
1.4.1 Instituties.....	18
1.4.2 Onderwijs en vorming als hefbomen voor productiviteit en sociale cohesie.....	21
1.4.3 Onderzoek en ontwikkeling als essentiële factor voor innovatie	23
1.4.4 Infrastructuur.....	24
2. Niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen.....	26
2.1 Sectorakkoorden	26
2.2 Bedrijfs-cao's en toetredingsakten	26
2.3 Impact op de ontwikkeling van de lonen.....	27
3. Bijlage: lijst van de werkzaamheden die als input dienden voor de sociale gesprekspartners tijdens de voorbereiding van het tweede deel van dit Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen, dat onder hun verantwoordelijkheid wordt gepubliceerd	28

Lijst grafieken

Grafiek 2-1: Aandeel van de niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen (in % van het RSZ-brutoloon).....27

Deel 2

1. Het verslag van de sociale gesprekspartners betreffende de structurele aspecten van het concurrentievermogen en de werkgelegenheid

1.1 Inleiding

Dit verslag – deel 2 van het Verslag over de bevordering van de Werkgelegenheid en de preventieve vrijwaring van het Concurrentievermogen - werd opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de sociale gesprekspartners (SP) die zitting hebben in de CRB.

Het vormt een weergave van de gezamenlijke akkoorden die tot op heden tussen de SP zijn gesloten inzake de analyse van het economische beleid. Dit gemeenschappelijk analysekader werd d.m.v. de sociale dialoog uitgewerkt en is het resultaat van een geleidelijk proces dat in 2015 op gang werd gebracht.

In 2015, tijdens de opstelling van dit tweede deel van het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen, kwamen de sociale gesprekspartners (SP) overeen om hun werkzaamheden te doen kaderen binnen de volgende definitie van het concurrentievermogen: “het vermogen van een economie om, in een gelijkaardig of hoger tempo dan het tempo dat wordt waargenomen in de landen met een vergelijkbare structuur (Duitsland, Nederland en Frankrijk), de levensstandaard van zijn inwoners te verbeteren en hun op duurzame wijze, d.w.z. zonder verslechtering van het extern evenwicht en met inachtneming van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, een hoge werkgelegenheidsgraad en een hoog niveau van sociale samenhang te bezorgen.” Op die manier identificeerden ze verschillende grote economische beleidsdoelstellingen.

Sedertdien stelt het redactieproces van dit tweede deel van het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen de sociale gesprekspartners in staat om, dankzij de discussienota's van het secretariaat van de CRB op basis van werkzaamheden van allerlei aard (documentatienota's of methodologische nota's van het secretariaat, nota's of rapporten van externe instellingen)¹, de verbanden tussen die economische beleidsdoelstellingen te ontwikkelen, de hefboomen (of intermediaire doelstellingen) aan te wijzen die een impact hebben op die doelstellingen, en de instrumenten (micro-economische of institutionele hulpmiddelen) vast te stellen waarmee de (intermediaire) economische beleidsdoelstellingen kunnen worden bereikt. Dat proces stelt hun meer bepaald ook in staat de sociaal-economische uitdagingen te definiëren.

De SP lieten zich in hun reflectie leiden door fundamentele punten van bezorgdheid: is onze economie wel concurrerend? Zal ze in staat zijn de doelstellingen te halen die de SP hebben vooropgesteld? In welke mate worden die doelstellingen bereikt? Gaan de waargenomen ontwikkelingen in de gewenste richting? Welke elementen moeten worden verbeterd? Wat zijn bijgevolg de uitdagingen die de regeringen prioritair zouden moeten opnemen? Met welke instrumenten? Vervullen de economische beleidsinstrumenten hun rol? Dit verslag geeft de antwoorden weer die de sociale gesprekspartners op dit moment gezamenlijk op die vragen geven.

¹ De lijst van deze werkzaamheden is opgenomen in de bijlage.

Dit tweede deel van het verslag draagt dus bij tot het vervullen van drie grote missies van de CRB: de eerste bestaat erin een brede maatschappelijke consensus op te bouwen omtrent grote doelstellingen, een gemeenschappelijk analysekader en economische beleidsprincipes, om te zorgen voor het duurzaam en blijvend karakter van die doelstellingen en principes, zelfs in geval van een meerderheidswissel in de regering; de tweede missie bestaat erin punten op de politieke agenda te plaatsen door de aandacht van de regeringen te vestigen op de thema's die de debatten in de maatschappij vorm geven en aldus bij te dragen tot de vaststelling van de prioriteitenvolgorde in het regeringsoptreden; de derde missie bestaat erin de dialoog tussen de representatieve sociale gesprekspartners en de regeringen mogelijk te maken. Dit verslag geeft een stand van zaken van onze economie in vergelijking met de referentielanden, wat de werkgelegenheid en het concurrentievermogen betreft.

1.2 De economische beleidsdoelstellingen

Drie doelstellingen moeten gelijktijdig worden nagestreefd: een hoge werkgelegenheidsgraad, een hoog niveau van sociale samenhang en de verbetering van de levensstandaard. En daarbij moeten twee randvoorwaarden worden nageleefd: de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en het evenwicht op de lopende rekening van de betalingsbalans.

Welke balans kan hiervan worden opgemaakt?

1.2.1 Een hoge levensstandaard waarborgen ...

Teneinde de levensstandaard in ons land bij benadering vast te stellen, werd de analyse dit jaar gericht op de koopkracht van de particulieren en het niveau van het bbp per inwoner in koopkrachtpariteit (kkp). Voorts is ook de manier waarop de inkomens worden verdeeld van belang voor een benadering van de levensstandaard vanuit het oogpunt van de sociale samenhang. (De resultaten van de verrichte analyse betreffende de inkomensverdeling worden hieronder nader gedetailleerd).

De koopkracht van de particulieren wordt gemeten aan de hand van het bruto gecorrigeerd beschikbaar inkomen in reële termen per inwoner². Sinds 1996 is dat inkomen in België minder toegenomen dan bij onze burens. Om dat verschijnsel te verklaren, moet met twee zaken rekening worden gehouden: de ontwikkeling van de verschillende componenten van het reëel bruto beschikbaar inkomen per inwoner en het gewicht van elke van die componenten in het totale beschikbaar inkomen. Hoe groter het gewicht van een bestanddeel, hoe groter zijn aandeel in het totale beschikbaar inkomen, en hoe meer de ontwikkeling ervan een impact zal hebben op de geaggregeerde ontwikkeling van dat inkomen. Aldus zijn de lonen overal de belangrijkste component van het beschikbaar inkomen³, wat betekent dat de ontwikkeling van die lonen het sterkst bijdraagt aan die van de koopkracht.

² Dat laatste bestaat uit verschillende elementen. De eerste zijn de primaire inkomens, d.w.z. de inkomens die rechtstreeks worden ontvangen uit de economische activiteit van de particulieren: de lonen van de werknemers, de inkomsten van de zelfstandigen en de inkomens uit eigendom. De volgende elementen zijn de diverse transferten waaraan ze deelnemen en die ze genieten via de staat, m.a.w. via het herverdelingssysteem. Het betreft hier de te betalen inkomstenbelastingen en sociale bijdragen, enerzijds, en sociale en andere te ontvangen transferten, hetzij van geldelijke aard, hetzij in natura, anderzijds. In dit stadium wordt het bruto gecorrigeerd beschikbaar inkomen gevormd. Dat inkomen wordt ook als reëel gekwalificeerd, want er wordt rekening gehouden met de prijsstijgingen. Ten slotte wordt het geheel gedeeld door het aantal inwoners.

³ Ze zijn overigens goed voor zowat 50% van het bbp.

De inkomens uit eigendom hebben van hun kant een minder groot gewicht in het totale beschikbaar inkomen dan dat van de lonen, wat tot gevolg heeft dat de ontwikkeling ervan een minder sterke impact zal hebben op dat inkomen⁴. Niettemin moet worden beklemtoond dat het gewicht van die inkomens uit eigendom niet in alle landen identiek is. Zo hebben de inkomsten uit eigendom een potentieel grotere impact in België dan in Frankrijk en Nederland, maar minder groot dan in Duitsland. Tot slot is het gewicht van de inkomstenbelastingen groter in België dan in de drie referentielanden, voor een gelijkwaardig gewicht van de sociale uitkeringen.

De relatief lagere groei van de koopkracht van de particulieren in België in vergelijking met de referentielanden wordt vooral verklaard door een minder sterke stijging van het reëel primair inkomen per inwoner, m.a.w. van de inkomsten uit loonarbeid of zelfstandige arbeid en uit eigendom⁵. Dit wordt nog versterkt door het feit dat dit primair inkomen een groter gewicht heeft in België dan in Duitsland en in Frankrijk. Een positieve nettobijdrage van de sociale transferten heeft dit verschil weliswaar kleiner gemaakt, maar heeft het niet volledig weggewerkt.

De minder sterke stijging van het reëel primair inkomen per inwoner in België wordt o.m. verklaard door een minder sterke reële groei van de loonmassa per inwoner dan in Frankrijk en in Nederland. Ze is ook het resultaat van een uitgesproken reële daling van de inkomsten uit eigendom per inwoner, terwijl die inkomsten in de drie andere landen zijn gestegen. In vergelijking met Duitsland en Frankrijk is ze ten slotte ook het gevolg van een reële daling van de inkomsten die afkomstig zijn van de categorie die het bruto-exploitatietoetschot en de gemengde inkomens omvat⁶. De onderliggende oorzaken van die minder sterke ontwikkeling van de primaire inkomens in België dan in de referentielanden moeten in het kader van de volgende verslagen worden vastgesteld.

Het niveau van het bbp/inwoner in kkp drukt de koopkracht uit in termen van consumptiegoederen en -diensten.

In 2015 is het niveau van het bbp/inwoner in kkp in België lager dan in Duitsland en Nederland, maar hoger dan in Frankrijk. We merken op dat België de rangschikking aanvoert voor twee componenten: de arbeidsduur en de productiviteit per uur zijn in ons land hoger. Maar dat volstaat niet om België in staat te stellen over een hoger bbp-niveau/inwoner in kkp te beschikken dan dat van de buurlanden. De lagere activiteits- en werkgelegenheidsgraden in België dan in de drie referentielanden compenseren het voordeel in termen van productiviteit en arbeidsduur, of meer nog dan dat. We zien overigens dat Duitsland voornamelijk een hoger bbp/inwoner heeft dankzij een hogere werkgelegenheidsgraad. In de toekomstige verslagen zou moeten worden nagegaan waarom België niet van zijn productiviteitsniveau heeft kunnen profiteren om een hoger bbp-niveau/inw in kkp te hebben dan in de andere landen en of er een verband is tussen dat hoge productiviteitsniveau en de lage werkgelegenheidsgraad, of eerder de hoge arbeidsduur bepalend is voor de lagere werkgelegenheidsgraad.

⁴ Ze maken overigens zowat 10% van het bbp uit.

⁵ Zie voetnoot 1 op de vorige blz. voor de samenstelling van het reëel bruto gecorrigeerd beschikbaar inkomen per inwoner.

⁶ Die laatste, die verbonden zijn aan de zelfstandige activiteit, hebben een reële daling gekend die, voor de ganse periode, dezelfde omvang heeft als die in Duitsland en Frankrijk, maar die schril afsteekt tegenover de reële stijging die in Nederland wordt waargenomen. Niettemin merken we sinds 2012 in België een opleving van de reële groei van de gemengde inkomens per inwoner op, tegenover een relatieve stabiliteit in Nederland en een voortzetting van de daling in Frankrijk. De reële inkomens van de zelfstandigen in Duitsland blijven van hun kant toenemen.

1.2.2 ... door onze werkgelegenheidsgraad te verhogen ...

De EU 2020-doelstelling, die een zeer hoog aantal nieuwe banen impliceert, lijkt weinig realistisch. Het referentiescenario dat het meest geschikt lijkt, is dat van de Studiecommissie voor de Vergrijzing in haar rapport van 2015. Dat laatste houdt immers ook rekening met de hervorming van de pensioenen (en van het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag – SWT), die een aanzienlijke impact heeft op de toekomstige kosten van de vergrijzing en bijgevolg deel uitmaakt van de te maken beleidskeuzes voor de financiering van die ontwikkeling.

De SP kiezen er dus voor de in 2015 vastgestelde doelstelling m.b.t. het traject van de werkgelegenheidsgraad van de ScV, die beantwoordt aan de economische beleidskeuze die tot uiting wordt gebracht door de vaststelling van de budgettaire middellangetermijndoelstelling (MTO), te monitoren. In 2015 was de waargenomen werkgelegenheidsgraad lichtjes hoger dan die van het traject (het scenario gaf een werkgelegenheidsgraad aan van 65,2% in 2015, de waargenomen graad bedroeg 65,3%).

Aangezien de werkgelegenheidsgraad het aandeel van de personen met een baan in de bevolking op arbeidsleeftijd weergeeft, hangt de doelstelling niet alleen af van de werkgelegenheidsontwikkeling, maar ook van de realisatie van de demografische vooruitzichten.

Een demografische ontwikkeling die verschilt van de door de ScV gebruikte vooruitzichten in haar verslag van 2015 kan bijgevolg een impact hebben op de werkgelegenheidsgraad en op de capaciteit van de economie om toegevoegde waarde te genereren.

Wat is op het vlak van werkgelegenheid de doelstelling in termen van de werkgelegenheidsgroei die noodzakelijk is om aan te sluiten bij het gewenste scenario van stimulering van de groei, d.w.z. om de toegevoegde waarde voort te brengen die noodzakelijk is voor de financiering van ons sociaal systeem zonder de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op de helling te zetten tegen de achtergrond van de vergrijzing? En zonder het evenwicht op de lopende rekening van de betalingsbalans in gevaar te brengen?

Zal onze werkgelegenheidsdynamiek het mogelijk maken deze doelstelling te bereiken? Loopt de werkgelegenheidsontwikkeling in de pas met het verwachte traject?

Meer dan het aantal werkende personen is het volume van de gepresteerde arbeid bepalend voor de productie (en, bijgevolg, voor de gecreëerde toegevoegde waarde). De arbeidsduur, die het mogelijk maakt van het ene naar het andere concept over te schakelen, is dus eveneens een belangrijke variabele. Het model gaat uit van de hypothese dat de arbeidsduur op lange termijn stabiel is, maar de ontwikkeling sinds 1996 doet vragen rijzen over deze hypothese. Voor 2015 wordt waargenomen dat de ontwikkeling van de arbeidsduur in de marktakken is verminderd, terwijl het referentiescenario een lichte groei in het vooruitzicht stelde. Op langere termijn wordt waargenomen dat de arbeidsduur een neerwaartse tendens vertoont tijdens de waarnemingsperiode van de wet (= sinds 1996). Mocht inderdaad blijken dat deze hypothese niet wordt gerealiseerd, dan zou het bereiken van de verwachte vergrijzingskosten, ceteris paribus, een bijkomende stijging van het aantal werkende personen of van de productiviteit per uur vergen.

Zal de sinds 1996 waargenomen dynamiek van het werkgelegenheidsvolume in de toekomst kunnen worden voortgezet zonder verslechtering van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en van de lopende rekening van de betalingsbalans? Een grondige analyse van het groeimodel van de werkgelegenheid tijdens de afgelopen twintig jaar en van de duurzaamheid ervan zal in de toekomstige verslagen een element van antwoord aanleveren.

1.2.3 ...en tegelijk, in het licht van de kosten van de vergrijzing, de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te waarborgen...

De recentste raming van de indicator van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën wijst erop dat België aanzienlijke inspanningen zal moeten leveren om de houdbaarheid van zijn overheidsfinanciën te waarborgen. Deze inspanningen zijn goed voor 2,7% van het potentiële bbp⁷ en zijn voornamelijk bestemd om het hoofd te bieden aan de budgettaire kosten van de vergrijzing, met als doel de toekomst van zijn sociaal model te vrijwaren. De aangegeven verbintenissen jegens de Europese Unie via haar Stabiliteitsprogramma 2016, met als doel een budgettaire positie te verwerven die spoort met de deelname aan de Monetaire Unie, zullen hiertoe op korte termijn helpen bij te dragen. Deze inspanningen op korte en op lange termijn zijn immers met elkaar verbonden: door een inspanning van 1,8% van het bbp te leveren, zal de houdbaarheidskloof ten dele kunnen worden verminderd. Maar dat zal niet volstaan om het hoofd te bieden aan de volledige vergrijzingskosten⁸.

Het garanderen van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën is niet alleen een kwestie van begrotingsinspanningen. De concretisering van het referentiescenario van de ScV inzake vergrijzingskosten impliceert dat de structurele factoren inzake de groei van de productiviteit en van de activiteits- en werkgelegenheidsgraden, in één woord de potentiële groei, worden verwezenlijkt. Het belang van deze structurele factoren werd aangetoond door de gevoeligheidsanalyses. Voldoende productiviteitswinsten en hoge activiteits- en werkgelegenheidsgraden zijn met name van essentieel belang om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te waarborgen dankzij hun effecten op de economische groei.

Welnu, om die hypothesen van het referentiescenario van de ScV 2016 met betrekking tot deze twee variabelen te realiseren, zou een aanzienlijke economische beleidsinspanning nodig zijn. Indien de structurele factoren, zoals de groei van de productiviteit of van de werkgelegenheidsgraad, tekortschieten, dan zal de groei van de toegevoegde waarde te laag zijn om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te waarborgen. Bijgevolg zal met meer kracht het begrotingsinstrument moeten worden aangewend, dat op zijn beurt nefaste effecten kan hebben op de groei en dus, in fine, op de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, maar ook op de sociale houdbaarheid. Sedert minstens twee decennia wordt een langlopende tendens van vertraging van de productiviteitsgroei in België waargenomen. We zijn ver verwijderd van hetgeen het referentiescenario van de ScV 2016 eist, wat zou neerkomen op een verdubbeling van de productiviteitsgroei (1,5% in 2035, tegenover de verwachte 0,7% voor de periode 2016-2021 en 0,5% voor de periode 2008-2015). Een grondige analyse van deze problematiek is noodzakelijk.

⁷ Deze indicator geeft aan dat een totale inspanning van 2,7% van het potentiële bbp op het niveau van het structureel primair saldo zou moeten worden geleverd om houdbare overheidsfinanciën op lange termijn te kunnen waarborgen. Van die indicator moet 2,3% van het potentiële bbp worden toegeschreven aan de component "langetermijntontwikkelingen", die de toekomstige kosten van de vergrijzing weergeeft.

⁸ Bij ongewijzigd beleid zullen de Belgische overheidsfinanciën het traject dat is vastgelegd in het Stabiliteitsprogramma van 2016 niet naleven, aangezien België het structureel evenwicht dat het tegen 2018 had vooropgesteld niet zal bereiken. Volgens de laatste projecties zal immers nog een inspanning van 1,8% van het bbp moeten worden geleverd, wil België zijn MTO halen. Opgemerkt moet worden dat de Hoge Raad van Financiën in zijn advies van april 2016 over het begrotingstraject van het Stabiliteitsprogramma 2016-2019 rekening hield met een scenario waarin het structureel evenwicht in 2019, en niet in 2018, wordt bereikt. Dit traject werd gekozen door de Hoge Raad van Financiën, die opmerkt dat het mogelijk is het behalen van de MTO met een jaar uit te stellen en toch de schuldverminderingcriteria na te leven waaraan België onderworpen is wegens zijn hoge schuldgraad. Dit uitstel zou het met name mogelijk maken de totale inspanning te spreiden over een groter aantal jaren en, bijgevolg, het gewicht te verdelen dat die inspanning zou kunnen hebben in de economische groei en de werkgelegenheid. Niettemin kan België, wegens zijn hoge schuldgraad en omdat het sterk is blootgesteld aan toekomstige stijgingen van de rentevoeten, de begrotingsinspanningen niet eindeloos uitstellen.

In dat verband moet de belangrijke rol worden beklemtoond die de overheidsinvesteringen spelen wanneer ze bijdragen de verhoging van het productiepotentieel van de economie. Overheidsinvesteringen mogen niet louter vanuit het oogpunt van de uitgaven worden gezien, maar ook vanuit het oogpunt van de winsten op lange termijn die ze in termen van groei kunnen opleveren. Dit geldt voor alle overheidsmaatregelen die worden genomen om de potentiële groei te verhogen.

Een andere uitdaging voor de overheidsfinanciën is de digitalisering van de economie. Daarom zullen de SP zich eveneens buigen over, enerzijds, de potentiële effecten van de digitale ontwikkelingen op de potentiële groei en de componenten daarvan en, anderzijds, hun impact op de overheidsfinanciën.

1.2.4 alsook het evenwicht van de lopende rekening van de betalingsbalans te garanderen

We zien ook een uitdaging in het garanderen dat de potentiële groei niet gepaard gaat met een tekort op de lopende rekening. Terwijl dit dankzij de positieve internationale vermogenspositie van België geen probleem vormt op korte termijn, moeten structurele tekorten worden vermeden. Het recente evenwicht op de lopende rekening en de verbetering over de projectieperiode werden mede in de hand gewerkt door de lage olieprijs en een stabilisering van het exportmarktaandeel, wat wijst op een hoger extern concurrentievermogen. De ScV voorziet een toename van de potentiële groei via een verdubbeling van de productiviteitsgroei, wat een sneller toenemende binnenlandse vraag impliceert. Er moet voor gezorgd worden dat de binnenlandse vraag evolueert op een manier dat het evenwicht van de lopende rekening behouden wordt.

1.2.5 Een grotere sociale samenhang gewaarborgd door een hoge werkgelegenheidsgraad...

De toename van de werkgelegenheidsgraad, door de insluiting van een groter aantal mensen in de arbeidswereld, kan een vector zijn van een grotere sociale samenhang. Het is belangrijk aandacht te besteden aan de personen/categorieën van personen die niet (volledig) kunnen participeren in de arbeidsmarkt.

Is de werkgelegenheidsontwikkeling inclusief, d.w.z. in overeenstemming met de doelstelling inzake sociale cohesie? Twee hoofdvragen rijzen hierbij. Ten eerste: zijn er verschillen waarneembaar in de toegang tot werk in functie van leeftijd, kwalificatie- of functieniveau, afkomst en geslacht? De toegang tot werk is niet eenvormig verdeeld binnen de bevolking. Afgezien van het feit dat België de laagste werkgelegenheidsgraad (voor de totale economie) heeft in vergelijking met de referentielanden, behoort het ook tot de landen waar de verschillen het grootst zijn. Wanneer men immers de verschillen waarneemt tussen de leeftijdsgroepen, het geboorteland of de kwalificatie, dan zijn in België de verschillen in werkgelegenheidsgraad het grootst. Een tweede vraag heeft betrekking op de kenmerken van die banen: tijdelijke banen, banen waarin vaak atypische uren worden gewerkt en het aandeel van deeltijdse arbeid die onvrijwillig is? Deze kenmerken zijn evenmin eenvormig verdeeld in functie van leeftijd, geslacht, kwalificatie of herkomst.

1.2.6 ... en een doeltreffende en efficiënte sociale bescherming

Ons sociaal stelsel is, via de mechanismen van de sociale zekerheid, een essentiële vector van herverdeling. Het draagt bijgevolg in hoge mate bij aan de resultaten op het vlak van inkomensverdeling en aan de vermindering van de armoederisicograad.

Via een analyse van de verdeling van het beschikbaar inkomen (d.w.z. na sociale transfers⁹) hebben de SP kunnen vaststellen dat België, ondanks zijn vrij goede algemene prestaties op het vlak van de inkomensverdeling in vergelijking met de andere EU15-landen, relatief grote ongelijkheden registreerde tussen de lage inkomens en het mediaaninkomen. De ongelijkheden tussen de hoge inkomens en het mediaaninkomen zijn relatief beperkt, wat een vrij goede gemiddelde prestatie verklaart.

De relatieve armoederisicograad (drempel van 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen) en de absolute armoederisicograad (materiële deprivatie) zijn in België relatief hoog.

Zo hebben de ongelijkheden in België vooral betrekking op de lage inkomens en binnen deze bevolkingscategorie hebben velen een inkomen dat hen aan het armoederisico blootstelt. Nochtans is de absolute situatie van de mensen die zijn blootgesteld aan het armoederisico van 2007 tot 2013 verbeterd, maar hun relatieve situatie is verslechterd. Hun inkomen is immers minder snel gegroeid dan de hoge inkomens.

Een hoge armoederisicograad in België vergeleken met de andere landen van het Europa van de 15 wordt waargenomen bij de personen die in een arbeidsarm gezin wonen, d.w.z. in een gezin waarvan de leden op arbeidsleeftijd niet of weinig werken. Door een verschijnsel van polarisering van de banen is het aandeel van de bevolking dat in een arbeidsarm gezin leeft in België bovendien groot.

Gelet op deze vaststellingen zien de SP twee grote uitdagingen. Ten eerste moet de polarisering van de arbeidsmarkt, en dus het aantal arbeidsarme gezinnen, worden teruggedrongen. Hiertoe moet worden ingezet op een combinatie van, enerzijds, het creëren van kwaliteitsvolle banen en, anderzijds, het wegnemen van de belemmeringen die de personen in arbeidsarme gezinnen ondervinden om toegang te krijgen tot die banen. Ten tweede worden gezorgd voor een doeltreffend en efficiënt herverdelingssysteem om de mensen tegen armoede te beschermen.

Om aan die twee uitdagingen tegemoet te kunnen komen, moet onze kennis op verschillende niveaus worden verbeterd. Eerst moet nauwkeurig worden omschreven wat een kwaliteitsvolle baan is en wat voor de personen in arbeidsarme gezinnen de belemmeringen zijn om toegang te krijgen tot die banen. Ten slotte moet een analyse worden verricht om de situatie van sommige bevolkingscategorieën (meer bepaald de zelfstandigen) beter te leren kennen.

Welke hefboomen moeten in werking worden gesteld om de levensstandaard, de sociale samenhang en de werkgelegenheidsgraad op duurzame wijze te verbeteren? In de volgende punten brengen de SP verschillende intermediaire doelstellingen (punt 2) en instrumenten (punt 3) van het economisch beleid naar voren, waarnaar de aandacht van de beleidsbepalers prioritair moet uitgaan en die hen kunnen leiden bij de vaststelling van hun actieprogramma's.

⁹ Genoteerd moet worden dat een volgende documentatienota van het secretariaat zal trachten de impact van ons herverdelingssysteem op de inkomensverdeling vast te stellen (d.w.z. een vergelijking maken van de inkomens voor en na de transfers).

1.3 Enkele intermediaire doelstellingen en vaststellingen voor België

1.3.1 Een sterkere productiviteitsgroei...

Sinds het nieuwe millennium wordt een substantiële daling van de groei van het bbp/capita waargenomen. Deze daling is in belangrijke mate toe te schrijven aan de dalende productiviteitsgroei, meer nog dan in de buurlanden. Willen we het welvaartspeil behouden en ons sociaal model betaalbaar houden, zal moeten worden bekeken hoe de productiviteitsgroei verhoogd kan worden.

... vereist voldoende bedrijfsdynamiek

Productiviteitsgroei vereist voldoende bedrijfsdynamiek. Concreet is er nood aan voldoende opstart en doorgroei van succesvolle ondernemingen. Daarnaast is het ook belangrijk dat de inkrimping en uittreding van laagproductieve bedrijven niet belemmerd wordt. Data op bedrijfsniveau tonen immers enorme verschillen in de productiviteitsniveaus van bedrijven. Voldoende bedrijfsdynamiek moet ervoor zorgen dat productiemiddelen kunnen bewegen naar plaatsen waar ze efficiënter worden aangewend. Daarnaast zorgt een verhoogde bedrijfsdynamiek ook voor een toenemende concurrentie, wat een positieve impact heeft op innovatie.

Voldoende bedrijfsdynamiek impliceert zowel de opstart van nieuwe bedrijven als een voldoende snelle opschaling/groei van de meest productieve bedrijven. Hoe groter de schaal van de meest productieve bedrijven, hoe meer hun goede prestatie immers bijdraagt aan de economische groei. Groeiondernemingen zijn echter niet alleen op een directe manier verantwoordelijk voor een groot deel van de totale werkgelegenheidsgroei in een land of regio, maar ook indirect via allerlei spillover- en netwerkeffecten. Op die manier vervullen groeiondernemingen een trekkersrol voor de rest van het economisch weefsel.

Het is moeilijk voorspelbaar welke ondernemingen uiteindelijk zullen opschalen. Er kan worden gesteld dat het gros van de groeiondernemingen – onafhankelijk van de gekozen groeimeting - jong is. Een gevolg hiervan is dat de ontwikkeling van groeiondernemingen ook een voldoende opstart van nieuwe ondernemingen zal vereisen. Maar in het algemeen hebben bedrijfskenmerken een bijzonder slechte voorspellingswaarde voor de kans op sterke groei. Daarentegen zijn er wel een aantal omgevingsfactoren die duidelijk de kans op de ontwikkeling van opschaling vergroten (cf. infra).

In het algemeen kan worden gesteld dat naast voldoende opstart van nieuwe ondernemingen en uittreding van te weinig productieve ondernemingen ook de aanwezigheid van groeiondernemingen kan worden gezien als een indicatie van het succes waarmee een economie schaarse productiemiddelen kanaliseert naar productieve en innovatieve bedrijven en dus van het dynamisme van een economie.

Op basis van de cijfers lijkt de bedrijfsdynamiek in België beperkt. Zowel de bruto-oprichtingsgraad als de stopzettingsgraad van ondernemingen in België zijn laag. En ook al is de doorgroei van startups in België hoog in vergelijking met andere landen, de prestatie op het vlak van doorgroei van ondernemingen met minimum 10 werknemers is een stuk minder goed.

... vereist voldoende innovatie

We hebben gezien dat de structuur van de markteconomieën voortdurend verandert. Wereldwijd gaan ondernemers voortdurend op zoek naar nieuwe producten en diensten, en naar nieuwe en goedkopere productiemethoden. Op die manier proberen ze beter in te spelen op de behoeften/wensen van klanten en dus hun concurrentiepositie te maximaliseren. Ondernemingen die hierin slagen, zullen groeien. De bedrijven die niet de nodige interne aanpassingen (kunnen) maken, zullen krimpen of verdwijnen. In plaats van dit proces van creatieve destructie passief te ondergaan, moet worden getracht om de transformatie te sturen richting kennisintensieve activiteiten om op die manier groei en jobs te waarborgen. Het stimuleren van innovatie zal hiervoor cruciaal zijn. Doordachte investeringen in O&O worden beschouwd als een belangrijke input in het innovatieproces. Coördinatie tussen de verschillende beleidsniveaus is hierbij belangrijk.

Daarnaast wordt O&O ook gelinkt aan de absorptiecapaciteit van ondernemingen, die bepalend is voor de mate waarin technologiediffusie kan plaatsvinden tussen bedrijven. Dit laatste is belangrijk, gelet op de heel grote productiviteitsverschillen die er bestaan tussen bedrijven. Het is dan ook belangrijk dat de voorwaarden voor onderzoek en ontwikkeling, en meer algemeen, de voorwaarden voor innovatie, voldoende aanzetten tot O&O en innovatie. (Op dit punt wordt hieronder nader ingegaan).

1.3.2 Het belang van de rentabiliteit

Om te produceren, moeten de ondernemingen voldoende rendabel zijn. Welnu, in sommige gevallen (in sommige bedrijfstakken of subbedrijfstakken) kan de rentabiliteit soms niet volstaan om aan de vraag te voldoen. Die vraag wordt dus ofwel niet beantwoord, of er wordt aan die vraag voldaan door de ondernemingen uit het buitenland.

In die welbepaalde gevallen kan een verhoging van de rentabiliteit en, bijgevolg, van de investeringen en van de uitvoer de werkgelegenheid doen toenemen en er dus toe bijdragen dat de doelstellingen inzake concurrentievermogen worden bereikt. Daar staat echter de voorwaarde tegenover dat deze verhoging van de rentabiliteit niet indruist tegen de andere doelstellingen die zijn opgenomen in de definitie van het concurrentievermogen, zoals de levensstandaard en de sociale cohesie. Heeft België een rentabiliteitsprobleem dat zijn capaciteit om banen te creëren beperkt? Is produceren in België rendabel genoeg? Die vragen zullen volgend jaar nader worden geanalyseerd. Deze analyse zal erop gericht zijn te bepalen of er een rentabiliteitsprobleem is in sommige bedrijfstakken of zelfs subbedrijfstakken, enerzijds, en wat de gevolgen hiervan meer bepaald zijn voor de werkgelegenheid en de investeringen, anderzijds.

1.3.3 Nood aan gematigde prijsontwikkeling

Een gematigde ontwikkeling van de prijzen is een belangrijke intermediaire doelstelling voor de realisatie van een competitieve economie. De consumptieprijzen hebben immers een impact op de koopkracht en dus op de levensstandaard van de bevolking. Daarenboven hebben ze, via de automatische indexering, een impact op de loonkosten. Naast consumptieprijzen zijn ook de prijzen van B2B-goederen/diensten belangrijk voor het concurrentievermogen, aangezien deze als input gebruikt worden in andere sectoren. Op die manier hebben lagere prijzen en/of een hogere kwaliteit een rechtstreeks effect op de kosten van de gebruikers van deze goederen/diensten.

Een analyse van de prijzen leert echter dat in België in 2015 een einde kwam aan de periode van dalende inflatie die plaatsvond vanaf 2011. In tegenstelling tot in België hield de daling van de inflatie in de buurlanden wel aan in 2015. Als gevolg hiervan was de inflatie in België in 2015 0,5pp hoger dan gemiddeld in de buurlanden. In 2016 werd dit inflatieverschil ten nadele van België zelfs nog versterkt. Ook de onderliggende inflatie – zonder de prijsvolatiele productcategorieën ‘niet-bewerkte levensmiddelen’ en ‘energiedragers’ – lijkt in België persistenter dan gemiddeld in de buurlanden.

Terwijl de onderliggende inflatie in de buurlanden de vertraging voortzette die in 2013 begon en uitkwam op gemiddeld 0,8% in 2015, bleef de onderliggende inflatie in België stabiel op het dubbele van het niveau in de buurlanden, nl. 1,6%. Inflatietoename in 2015 is in belangrijke mate toe te schrijven aan overheidsmaatregelen. De sterke toename van de prijs voor elektriciteit was voornamelijk te verklaren door het feit dat het btw-tarief voor elektriciteit in september 2015 opnieuw van 6% naar 21% gebracht werd, in het kader van de financiering van de taxshift, en door een verhoging van de distributietarieven van elektriciteit (in belangrijke mate toe te schrijven aan een aantal overheidsmaatregelen). Ook andere overheidsmaatregelen hadden in 2015 een belangrijke impact op de prijsontwikkeling. Vooral de dienstenprijzen werden in 2015 in belangrijke mate beïnvloed door administratieve beslissingen¹⁰. De afgelopen jaren zijn ook andere gereguleerde diensten fors duurder geworden. Bijvoorbeeld, de dienstencheques, huisvuilophaling, riolering... Volgens de NBB is vijf zesde van de totale inflatie in 2015 dan ook toe te schrijven aan overheidsmaatregelen. Ook het tweede kwartaalverslag 2016 van het Prijzenobservatorium wijst op een aantal overheidsinterventies die de inflatie versnelden. Zo werd in maart 2016 in het Vlaams gewest de bijdrage Energiefonds verhoogd, wat de elektriciteitsprijzen deed stijgen. En de optrekking van de accijnzen, respectievelijk in november 2015 en januari 2016, verklaart de hoge inflatie voor alcoholische dranken en tabak.

Over een langere periode beschouwd zijn vooral de prijzen van diensten en bewerkte levensmiddelen sterk gestegen. Dit zijn ook de categorieën die in 2015 het meest hebben bijgedragen aan de totale inflatie. Deze twee categorieën droegen ook het meest bij aan het inflatieverschil met de buurlanden in 2015.

Gelet op het belang van prijzen voor het concurrentievermogen vinden de sociale gesprekspartners het belangrijk dat het niveau en de ontwikkeling ervan worden opgevolgd. Zoals reeds werd vermeld, is er niet enkel aandacht nodig voor de consumptieprijzen, maar ook voor de prijzen van B2B-goederen/diensten. De diensten vormen immers een belangrijk deel van de input van de ondernemingen en in de dienstentakken in België wordt een snellere prijsstijging vastgesteld dan in de referentielanden. Dit draagt bij aan de daling van de rentabiliteit in de industrie, waar een snellere prijsontwikkeling van de intermediaire input wordt vastgesteld dan de stijging van de outputprijzen.

Eenmaal de diagnose is gesteld, vinden de sociale gesprekspartners het belangrijk om in een volgende fase de divergerende prijsontwikkelingen en -niveaus te kunnen verklaren. Macro-analyses zullen hiervoor niet volstaan. Om een zicht te krijgen op de oorzaken zullen gedetailleerde studies nodig zijn op het niveau van de markten voor specifieke producten/diensten, waarin onder meer een analyse wordt gemaakt van de reglementering die een impact heeft op de werking van deze markten.

¹⁰ Zo steeg de index van de categorie ‘onderwijs’ in oktober met 29% doordat de Vlaamse regering besloot om het inschrijvingsgeld in het hoger onderwijs aanzienlijk op te trekken. Een ander voorbeeld van de invloed van de gereguleerde prijzen is de stijging van de categorie ‘medische kosten’ met 6% in januari 2015 als gevolg van een harmonisatie van het remgeld bij de specialisten.

1.3.4 Nood aan afstemming vraag en aanbod op de arbeidsmarkt

Om de werkgelegenheid te stimuleren, is een goed werkende arbeidsmarkt vereist, die resulteert in de best mogelijke afstemming tussen de arbeidsvraag van de ondernemingen, enerzijds en het arbeidsaanbod van de werknemers, anderzijds.

Dat is zeker niet altijd het geval: men bemerkt tal van belemmeringen voor de goede afstemming tussen arbeidsvraag en arbeidsaanbod.

Een vermindering van de afstemmingsmoeilijkheden zou kunnen bijdragen aan een verhoging van de werkgelegenheidsgraad. Waar komen die afstemmingsmoeilijkheden vandaan? Om deze vraag te analyseren, werd een studie gewijd aan de knelpuntberoepen en de oorzaken ervan. Verschillende elementen konden naar voren worden gebracht¹¹.

De knelpuntberoepen betreffen voornamelijk de technische, commerciële en logistieke beroepen en de beroepen die verband houden met vervoer en onderwijs (met enkele regionale klemtonen). De technische en manuele beroepen hebben overigens te kampen met een imago probleem. De knelpuntberoepen brengen uitdagingen voor het concurrentievermogen van België aan het licht. Enerzijds vormt het gebrek aan leerkrachten in Brussel een probleem voor de kwaliteit van het Brusselse onderwijs en kan het bijgevolg de competentiemismatch op de arbeidsmarkt verergeren. Anderzijds kan het tekort dat de technische beroepen (en met name de ingenieurs) treft de innovatiecapaciteit van België verzwakken.

Wat zijn de oorzaken van de afstemmingsmoeilijkheden? Er konden verschillende oorzaken worden vastgesteld. De competentiemismatches (mismatches in termen van behaalde diploma's, beroepservaring, talenkennis enz. van de kandidaten t.o.v. hetgeen de aanwerbers vragen) zijn een van de belangrijkste belemmeringen voor de afstemming. De verschillen inzake werkgelegenheids- en werkloosheidsgraad tussen de verschillende competentieniveaus behoren immers tot de grootste in de EU. Die competentiemismatches zijn des te aanzienlijker doordat de werkgelegenheidsgraad van de laaggeschoolde bevolking in België relatief laag is. De werkloosheidsduur speelt een rol in de competentiemismatches omdat de knowhow en de motivatie van de werkzoekende worden aangetast en omdat dit de werkgevers soms afschrikt. Er zijn in België en in de drie gewesten ook geografische mismatches. Die laatste, die tot uiting komen in een zeer groot verschil tussen de provinciale werkloosheidsgraden, worden met name nog versterkt door de mobiliteitsproblemen waarmee ons land te kampen heeft en door de moeilijkere toegang die de laagst geschoolden om financiële redenen hebben tot huisvesting in de zones met veel werkgelegenheid. De geografische mismatches – een andere oorzaak – bestaan ook in de drie gewesten van het land. Andere elementen kunnen ook een rol spelen in de afstemmingsmoeilijkheden: de stimuli om te werken (structuur van de lonen en uitkeringen, structuren van persoonlijke dienstverlening...), de ongunstige arbeidsvoorwaarden.

¹¹ Deze studie steunde met name op de regionale gegevens. Verschillende methodologieën en nomenclaturen werden gehanteerd voor elke van de openbare arbeidsbemiddelingsdiensten voor het identificeren van de knelpuntberoepen en van de oorzaken ervan. Ze zijn niet geharmoniseerd. Een gebrek aan coördinatie en harmonisatie tussen de verschillende openbare arbeidsbemiddelingsdiensten betreffende die verschillende methodologieën en nomenclaturen die worden gebruikt door de respectieve statistische apparaten van die diensten, bemoeilijkt een rigoureuze vergelijking tussen de gewesten en het maken van vaststellingen op nationaal niveau. Welnu, een vergelijking tussen de gewesten en vaststellingen voor de ganse Belgische arbeidsmarkt zouden een verfijning van de economische beleidsmaatregelen mogelijk maken. Bovendien heeft dat gebrek aan harmonisatie ook een impact op de afstemming op de arbeidsmarkt, aangezien het een coördinatie tussen de gewesten en, bijgevolg, een intergewestelijke mobiliteit bemoeilijkt. De statistieken betreffende de marktaandeelen van de verschillende openbare arbeidsbemiddelingsdiensten zijn relatief verouderd (van 2007). De sociale gesprekspartners zouden graag over bijgewerkte statistieken beschikken.

De sociale gesprekspartners stellen ook verschillende belemmeringen voor de afstemming vast met betrekking tot sommige categorieën van personen (bv. de financiële vallen, het kwalificatieniveau, het gebrek aan structuur in de persoonlijke dienstverlening). Om na te gaan hoeveel personen hierdoor worden getroffen, zou hieraan later een studie moeten worden gewijd. Opgemerkt moet worden dat een van de belemmeringen voor de afstemming te maken zou kunnen hebben met een discriminatieprobleem bij de aanwerving. Dit verschijnsel lijkt echter van minder groot belang te zijn voor de functies die relatief moeilijk in te vullen zijn.

1.4 Enkele beleidshelptoppen om deze doelstellingen te realiseren

Het beleid beschikt over verschillende “hendels/instrumenten” waarmee het de bovenbeschreven doelstellingen kan beïnvloeden. Belangrijk is dat een beleid ter stimulering van een competitieve economie de inzet vraagt van verschillende, complementaire instrumenten. Een competitieve economie vereist immers niet enkel de creatie van economische groei en kwaliteitsvolle jobs, maar tevens een rechtvaardige inkomensverdeling en de bescherming van individuen in armoede.

Op korte termijn kunnen deze doelstellingen tegenstrijdig zijn. Zoals hierboven werd aangegeven, zijn creatieve destructie en innovatie onontbeerlijk voor langetermijngroei en jobcreatie op lange termijn. Zoals hierboven werd opgemerkt, wordt in België een polarisering van de arbeidsmarkt waargenomen, die negatieve gevolgen heeft voor de sociale cohesie. De digitalisering van de economie speelt een rol in die polarisering van de arbeidsmarkt. Technologische ontwikkelingen spelen immers een rol in de verandering van de werkgelegenheidsstructuur. De werkgelegenheids- of beroepenstructuur is de verdeling van de werkgelegenheid volgens bepaalde karakteristieken, in dit geval opleidingsniveau en, daarmee samenhangend, loon. Beroepen met veel routinetaken hebben een hogere kans op automatisering. Er is een structurele verschuiving aan de gang van de werkgelegenheid van gemiddeld betaalde, gemiddeld gekwalificeerde banen, richting slechter betaalde, laaggekwalificeerde banen enerzijds, en richting beter betaalde, hooggekwalificeerde banen anderzijds. Die verschuiving (‘jobpolarisatie’) werd ook in de EU15 en België reeds waargenomen. Tussen 2000-2013 nam het aandeel van de middengekwalificeerde functies in ons land af met 3,3 procentpunten, terwijl het aandeel van laaggekwalificeerde functies stabiel bleef en het aandeel van hooggekwalificeerde functies met 3,9 procentpunten groeide. In de EU15 worden dezelfde tendensen waargenomen, zij het nog meer uitgesproken.

In verband met de digitalisering van de economie en, meer in het algemeen, de technologische ontwikkeling rijzen twee belangrijke vragen omtrent het economisch beleid: wat is de impact/zal de impact ervan zijn op de werkgelegenheid in België? Zal België enerzijds de kansen die ze biedt kunnen omzetten in nieuwe banen en anderzijds de risico’s ervan tot een minimum kunnen beperken?

Om deze vragen te beantwoorden, werden verschillende thema’s die aanvullende analyses verdienen in het werkprogramma van de sociale gesprekspartners voor de komende maanden opgenomen: het in kaart brengen van de sectoren en de beroepen die het sterkst geraakt zullen worden door de digitalisering in België en de analyse van de dynamieken die aan de basis van deze jobpolarisatie liggen; het opvolgen van de pijler ‘Digitale overheid’.

Maar op korte termijn zijn er dus niet enkel winnaars, maar ook verliezers in dit verhaal: naast de opstart en doorgroei van bedrijven zijn er ook bedrijven die verdwijnen en mensen die hun job verliezen. Het is belangrijk dat deze mensen begeleid worden in hun transitie naar een andere job of opgevangen worden indien dit niet lukt. Een beleid gericht op het stimuleren van productiviteit kan dan ook niet los gezien worden van andere beleidsdomeinen zoals opleidings- en vormingsbeleid, arbeidsmarktbeleid, faillissementswetgeving... Maar in dit kader moet ook worden gezorgd voor een efficiënt en doeltreffend herverdelingssysteem om de individuen tegen armoede te beschermen.

Zoals hierboven werd opgemerkt, is het bovendien belangrijk, teneinde de polarisatie van de arbeidsmarkt en bijgevolg het aantal arbeidsarme gezinnen te verminderen dankzij de creatie van kwaliteitsvolle banen, dat de belemmeringen voor toegang tot werk – en tot kwaliteitsvolle banen in het bijzonder – waarmee de risicogroepen te kampen hebben, worden weggenomen.

Algemeen genomen zien de sociale gesprekspartners drie brede categorieën van beleidshefbomen: instituties, intelligentie en inspiratie en infrastructuur. In de onderstaande tekst wordt voor elk van de categorieën een aantal elementen aangegeven die door de sociale partners als (potentiële) knelpunten worden beschouwd. De lijst is niet exhaustief, maar is het resultaat van discussies over de lopende documentatienota's. Ook de volgorde van de elementen geeft geenszins een indicatie van de prioriteit ervan. Een aantal van de knelpunten zal in de loop van volgend jaar verder worden onderzocht.

1.4.1 Instituties

Een competitieve economie vereist goed werkende instituties die mensen de juiste prikkels geven. Meer concreet gaat het om alle economische, politieke en sociale regelingen die een kader vormen voor efficiënte transacties.

Regelgeving moet sociaal-economische doelstellingen zo efficiënt mogelijk realiseren

Natuurlijk zal regelgeving noodzakelijk zijn om de vooropgestelde sociaal-economische doelstellingen te realiseren. Het is belangrijk dat getracht wordt om deze doelstellingen op een zo efficiënt mogelijke wijze te realiseren. Er zijn aanwijzingen dat in België verbetering mogelijk is op het vlak van administratieve procedures. Een voorbeeld hiervan zijn de hoge kosten voor het registreren en overdragen van eigendom¹². Ook is er nog ruimte voor het verder integreren van ICT, wat de transactiekosten voor het leveren van publieke diensten doet dalen.

De sociale gesprekspartners willen het probleem 'administratieve procedures' en het probleem van de registratie en overdracht van eigendom verder verfijnen tegen het volgende Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen.

Ruimer dan louter aandacht voor procedures is er aandacht nodig voor de kwaliteit van de regelgeving in het algemeen. Zo dient bij nieuwe regelgeving de vraag gesteld te worden of de geplande regelgeving haar doel bereikt en of er geen betere alternatieven zijn. Sommige beleidsbeslissingen, die er misschien wel op gericht zijn de competitiviteit van bedrijven te verhogen, maken de regelgeving juist complexer door allerhande uitzonderingen toe te voegen. Consistentie en duidelijkheid zijn belangrijk. Daarnaast is het belangrijk dat regelgeving niet om de haverklap verandert. Er zijn aanwijzingen dat de kwaliteit van de Belgische regelgeving het laatste decennium wel verbeterde, maar dat de vooruitgang de voorbije 5

¹² Doing Business bekijkt het geheel van procedures die nodig zijn voor de verkoop van een eigendom van een bedrijf aan een ander bedrijf. Het betreft zowel de tijd als de kosten van de procedures. Enkel officiële kosten voorgeschreven door de wet zijn inbegrepen (bijdragen, overdrachtsbelastingen, zegelrechten en elke andere betaling aan het registratiekantoor, de notaris, overheidsagentschappen of advocaten). Andere belastingen (bv. meerwaardebelastingen) zijn uitgesloten.

jaar heel beperkt was. Ook dit punt willen de sociale gesprekspartners volgend jaar uitvoeriger bestuderen. Bovendien beklemtonen de SP het belang van coördinatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus (federaal en gewestelijk).

Institutioneel kader moet goede marktwerking garanderen

Volgens de EC draagt een suboptimale werking van bepaalde productmarkten in België bij tot het inflatieverschil met de buurlanden (cf. supra). Er is dan ook nood aan instituties die voldoende marktwerking garanderen. Een effectieve en efficiënte mededingingsautoriteit zal zeker een belangrijk element zijn. Daarnaast is er ook nood aan een regelgevend kader dat toelaat dat vraag en aanbod hun werk doen. Er zijn indicaties dat in een aantal dienstensectoren op dit vlak verbetering mogelijk is. De regulering van zakelijke diensten is een van de meest restrictieve in Europa, wat zorgt voor toetredingsbarrières voor nieuwe ondernemingen.

Efficiënt rechtssysteem moet regels afdwingbaar maken

Regelgeving is één iets. Even belangrijk is dat deze ook kan worden afgedwongen. Bijgevolg zijn ook de kwaliteit, de onafhankelijkheid en de efficiëntie van het rechtssysteem cruciaal voor het concurrentievermogen. Volgens het 2016 EU Justice Scoreboard is er zeker ruimte om de efficiëntie van het Belgische rechtssysteem verder te verhogen. Ook het potentieel van ICT in het rechtssysteem kan beter worden benut.

Gepaste financiële instituties, ook voor groeiondernemingen

Wat financiële instituties betreft, vragen de sociale gesprekspartners bijzondere aandacht voor de financiering van de groeifase van ondernemingen. Naast bankfinanciering blijken andere financieringsinstrumenten ook aangewezen voor groeiondernemingen; nu blijkt echter dat groeiondernemingen weinig een beroep doen op alternatieve financieringsinstrumenten. Risicokapitaal, "upscale" kapitaal in het bijzonder, is relatief zwak ontwikkeld in België (sterk versnipperd aanbod van risicokapitaal en onvoldoende schaalgrootte). Hierdoor moeten groeiondernemingen hun groei afremmen of zich wenden tot buitenlandse investeerders. Dit punt wordt uitvoeriger onderzocht door de subcommissie Financiële sector.

Een jobvriendelijk institutioneel kader

Bij de vormgeving van instituties is ook aandacht nodig voor de impact ervan op jobs. Er zijn verschillende elementen die een impact hebben op de creatie van werk. Een efficiënt arbeidsmarktbeleid zal dan ook de coördinatie vereisen tussen verschillende beleidsdomeinen: werk, onderwijs, sociale inclusie, migratie en integratie.

Ook het fiscaal beleid heeft een impact: de hoge lasten op arbeid in België hebben een negatieve impact op de werkgelegenheidsgroei.

De fiscale heffingen op arbeid, kapitaal en verbruik

Doordat ze de relatieve prijzen veranderen, beïnvloeden de fiscale en parafiscale veranderingen immers de gedragingen van de economische actoren (met name via de loononderhandelingen) en hebben ze bijgevolg een invloed op de economische groei, de werkgelegenheid, de sociale samenhang en de financiële houdbaarheid van de economie.

De analyse van de fiscaliteit en van de parafiscaliteit levert verschillende vaststellingen op: in 2014 bleef België – na Denemarken (49,9%) en Frankrijk (45,9%) – het derde Europese land met het hoogste aandeel van de belastingen in het bbb: 45,3%. In 2014 was in België, zoals ook in een aantal andere Europese landen (Tsjechische Republiek, Denemarken, Duitsland, Estland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk, Slovenië, Finland en Zweden), ruim 50% van de totale inkomsten afkomstig van de factor arbeid. Dat aandeel bedroeg in 2014 meer bepaald 53,4% in België. De impliciete belastingvoet op arbeid, op verbruik en op kapitaal bedroeg in 2014 in België resp. 43,5%, 21,0% en 35,5 % (cijfers van 2012)¹³. Deze impliciete belastingvoeten zijn hoger dan het gemiddelde van de drie referentielanden.

In België waren de loonsubsidies in de privésector goed voor 1% van de loonmassa in 1996 en voor 4,67% in 2015, voor een totaalbedrag van 7,254 miljard euro voor het jaar 2015. We merken op dat de vrijstelling van betaling van de 1% bedrijfsvoorheffing in de marktsector (ook algemene subsidie genoemd) vanaf 1 april 2016 werd afgeschaft, met uitzondering van de kmo's, die van een vrijstelling van 1,27% naar 0,27% overgaan. Deze vrijstelling was goed voor een bedrag van 1,035 miljard euro in 2015, d.i. 0,67% van de loonmassa. Deze algemene subsidie zal worden omgezet in een bijkomende verlaging van het basistarief van de werkgeversbijdragen. In 2011 bedroeg de subsidiëeringsgraad van de privésector 0,26% in Duitsland, 0,71% in Nederland en 0,76% in Frankrijk. Deze cijfers zijn niet geüpdatet, maar de hervorming van de wet van 1996 legt de berekening van de loonhandicap ten opzichte van de referentielanden sinds 1996 alsook de berekening van de absolute loonkostenhandicap op, rekening houdend met de loonsubsidies in België en in de referentielanden. Dit zal ten laatste in het Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen van 2018 worden opgenomen. Er kan evenwel worden opgemerkt dat Frankrijk in 2013 het "Crédit d'impôt pour la compétitivité et l'emploi" (CICE, (vert.) "belastingkrediet voor het concurrentievermogen en de werkgelegenheid") invoerde. Deze loonsubsidie was in 2016 goed voor 2,1% van de loonmassa van de privésector.

Een stevig institutioneel kader voor een energievisie op lange termijn

Voorts is de behoefte aan een stevig institutioneel kader ook voelbaar in een ander domein, nl. energie. Een interfederale energievisie is van essentieel belang opdat de verschillende bevoegdheidsniveaus op een onderling afgestemde wijze optreden en opdat een stabiel juridisch kader wordt vastgesteld, dat over de regeringsmeerderheden heen moet blijven meegaan.

Ook aandacht nodig voor informele instituties

Naast formele instituties zijn ook informele instituties (waarden, normen, gewoontes...) van belang. Uit verschillende bronnen blijkt dat België niet tot de toplanden behoort wat de prestatiegerichtheid en de houding ten aanzien van ondernemerschap betreft. Ook voor openheid ten aanzien van diversiteit gemeten op basis van de tolerantie-index scoort bv. Nederland beter. En de diversiteit naar leeftijd, geslacht en etnische herkomst wordt in België ook nog weinig weerspiegeld in de werkende bevolking. Nochtans zou dit een positief effect kunnen hebben op de creativiteit binnen ondernemingen.

¹³ Opgemerkt moet worden dat de impliciete aanslagvoet op kapitaal wordt overschat. De teller van de impliciete aanslagvoet omvat immers de belastingen op de kapitaalinkomsten en op de kapitaalvoorraad, terwijl de noemer enkel de belastinggrondslag van de kapitaalinkomsten omvat. Dit beïnvloedt de internationale vergelijking echter niet, aangezien voor alle landen dezelfde methode wordt gehanteerd.

1.4.2 Onderwijs en vorming als hefboomen voor productiviteit en sociale cohesie

Het opleidingsniveau van de bevolking bepaalt immers de capaciteit van een land om te leren, om nieuwe informatie te absorberen en om vaardigheden te ontwikkelen die uiteindelijk problemen kunnen oplossen of nieuwe kennis genereren. Initiële opleiding en levenslang leren verhogen op die manier de productiviteit en de kansen op jobcreatie in een economie.

Daarnaast zijn onderwijs en opleiding ook bepalend voor de sociale cohesie van een land. In België zijn de competentiemismatches (mismatches in termen van behaalde diploma's, beroepservaring, talenkennis enz. van de kandidaten t.o.v. hetgeen de aanwerbers vragen) een van de belangrijkste belemmeringen voor de afstemming op de arbeidsmarkt. Het resultaat is dat de werkgelegenheidsgraad van laaggeschoolden op actieve leeftijd in België lager is dan gemiddeld in andere landen. Een beter opgeleide bevolking zal dan ook de werkgelegenheid ten goede komen. Daarnaast zorgt een hoger aanbod van hoogopgeleiden, ceteris paribus, voor een daling van de skill premium – het loonverschil tussen hoog- en laagopgeleiden – en dus voor een lagere inkomensongelijkheid.

Een kwalitatief onderwijs- en opleidingssysteem zijn dan ook onontbeerlijk voor het concurrentievermogen. Er zijn op dit vlak echter een aantal uitdagingen.

Verder aanmoedigen van keuze voor wetenschappelijke en technische richtingen

Zoals reeds werd aangegeven zijn technische beroepen knelpuntberoepen in de drie gewesten. Ook al ligt het aandeel van afgestudeerden van het hoger onderwijs boven het EU-gemiddelde, het aantal studenten en afgestudeerden in wetenschappelijke, ingenieurs- en technologische richtingen is laag in vergelijking met andere landen. Gelet op het belang van deze groep voor het innovatiepotentieel van een land is het belangrijk dat de keuze voor deze opleidingen verder wordt aangemoedigd.

Ook op het niveau van het secundair onderwijs is er een tekort aan technisch geschoolde mensen. Het Belgische 'watervalstelsel' is een deel van de verklaring. Theoretische richtingen die behoren tot het algemeen secundair onderwijs (ASO) worden in het algemeen hoger aangeschreven dan technische en beroepsrichtingen, waardoor leerlingen vaak in het ASO beginnen en, indien dit niet lukt, 'af dalen' naar het technisch en vervolgens het beroepsonderwijs. Dit heeft vaak een negatieve impact op de motivatie van de leerlingen, wat als gevolg kan hebben dat jongeren de school verlaten zonder kwalificatie. Het aandeel van vroegtijdige schoolverlaters bedroeg in België in 2015 10,1%, licht onder het EU-gemiddelde van 11%. Er zijn echter belangrijke verschillen tussen de regio's: in 2014 bedroeg het aandeel van vroegtijdige schoolverlaters in Vlaanderen 7%, in Wallonië 12,9% en in Brussel 14,4%.

Voldoende aandacht nodig voor toenemende digitalisering

De digitalisering dringt steeds verder door in het maatschappelijke en economische leven. In de toekomst zal er, nog meer dan nu, vraag zijn naar vaardigheden die hiermee complementair zijn. Integratie en gebruik van ict op school zal daarom belangrijk zijn. België scoort op dit vlak gemiddeld in vergelijking met andere EU-lidstaten, maar hinkt achterop tegenover de best presterende landen, onder meer wat het aantal leerlingen per aangesloten computer, het gebruik van een schoolcomputer bij het leren en de verplichte deelname van leraren aan een ict-opleiding betreft.

Voldoende publieke middelen moeten op een adequate manier ingezet worden voor het verzekeren van de kwaliteit van het onderwijs om de toekomstige ict-uitdagingen aan te kunnen.

Er moet echter worden opgemerkt dat niet enkel 'harde' kennis met betrekking tot ict van belang is, maar ook de zogenaamde 'soft skills': vaardigheden zoals probleemoplossend denken, kritisch vermogen, creativiteit en sociale interactie, die ertoe bijdragen dat de nieuwe generatie ook bij verdere technologische verandering inzetbaar blijft op de arbeidsmarkt. Het zijn immers de taken die creativiteit, inventiviteit en intuïtie vergen die het moeilijkst om te zetten zijn in algoritmen en dus moeilijk te automatiseren zijn. Volgend jaar zal een analyse worden verricht over de impact van de digitalisering op de competentie- en opleidingsbehoeften.

Verder aanmoedigen van werkplekleren en alternerend leren

Het stimuleren van werkplekleren – en van alternerend leren¹⁴ in het bijzonder – kan een antwoord bieden op een aantal belangrijke uitdagingen. Het is een manier om competenties van jongeren beter af te stemmen op de noden van de arbeidsmarkt. Dit komt niet alleen ten goede aan de bedrijfswereld, maar ook aan de jongeren en aan de maatschappij als geheel. De concrete werkervaring van jongeren verhoogt immers hun kansen op de arbeidsmarkt en heeft op die manier een positieve impact op de jeugdwerkloosheid. Werkplekleren en alternerend leren kunnen ook de motivatie van jongeren verhogen en in bepaalde gevallen schooluitval tegengaan.

In België is, met uitzondering van de Duitstalige gemeenschap, het systeem van alternerend leren weinig ontwikkeld in vergelijking met andere landen. De verschillende gemeenschappen en gewesten erkennen echter het potentieel en investeren daarom in de verdere versterking en opwaardering ervan. Dit vraagt aandacht zowel voor de aanbodzijde als voor de vraagzijde.

Langs de aanbodzijde is het belangrijk dat bedrijven voldoende gestimuleerd worden om leerwerkplekken aan te bieden. In dit kader dient verder te worden ingezet op administratieve vereenvoudiging en op harmonisering van de stelsels over de gemeenschappen en gewesten heen. Het opleidingsaanbod en de inhoud ervan dienen ook voldoende te zijn afgestemd op de noden van de bedrijven, al is het tevens belangrijk dat de opleidingen voldoende breed zijn om jongeren te wapenen tegen snelle veranderingen op de arbeidsmarkt. Ten slotte hebben de sectorfondsen een belangrijke rol te spelen. Heel wat sectorfondsen spelen al een actieve rol in het sensibiliseren van bedrijven om werkplekken aan te bieden. Ook voorzien verschillende sectorfondsen in begeleiding en/of ondersteuning, zowel voor leerlingen, scholen/trajectbegeleiders als voor bedrijven. Ze bieden bv. trainingen aan om de kwaliteit van de begeleiding in de onderneming te verhogen.

Langs de vraagzijde is het belangrijk dat alternerend leren aantrekkelijker wordt voor jongeren en hun ouders. Nu is alternerend leren immers vaak geen eerste keuze. In dit kader is er nood aan een goede begeleiding bij de studiekeuze en aan een verdere herwaardering van de opleiding die inzet zowel op professionele als meer algemene vaardigheden en die potentieel uitmondt in een beroeps- en onderwijskwalificatie. Verder dient ook gewerkt te worden aan het imago van de opleiding: er is nood aan een cultuurverandering waarbij alternerend leren als een volwaardig, positief leertraject wordt gezien.

¹⁴ In een systeem van alternerend leren brengen jongeren die schoollopen hun opleiding afwisselend door in de school/het opleidingscentrum en in een onderneming, waarbij de laatste component het grootste deel van de totale leertijd beslaat.

Ten slotte zou het nuttig zijn om het systeem van alternerend leren uit te breiden naar andere doelgroepen. Momenteel komt alternerend leren hoofdzakelijk voor in het beroepsonderwijs. Het heeft echter ook heel wat potentieel in andere richtingen in het secundair onderwijs, in het hoger onderwijs en als opleidingsvorm voor werklozen.

Kwalitatief onderwijs met gelijke onderwijskansen voor iedereen

Het niveau van de competenties hangt natuurlijk samen met de kwaliteit van de opleiding. Deze dient blijvend bewaakt te worden. Daarenboven is er nood aan gelijke onderwijskansen voor iedereen. Dit lijkt nu onvoldoende het geval te zijn. Op basis van de recentste PISA-enquête (2015¹⁵) blijkt dat de sociaal-economische achtergrond van de leerlingen meer dan gemiddeld in de Oeso een verklaring vormt voor de prestatieverschillen tussen leerlingen. Bovendien kampt België nog altijd met een grote kloof tussen de prestaties van autochtone leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond. Deze laatste groep is ook oververtegenwoordigd in het buitengewoon en in het beroepsonderwijs. Er zijn dus grote uitdagingen op het vlak van gelijke kansen, des te meer omdat verwacht wordt dat de kwetsbare leerlingengroepen – met name die met een migratieachtergrond – het sterkst zullen groeien.

Verbetering en uitbreiding van levenslang leren

Naast het aanbod en de kwaliteit van de initiële opleidingen is ook levenslang leren belangrijk voor het aanbod van skills in een economie. Deelname aan levenslang leren in België is relatief laag voor de volledige bevolking: in 2014 gaf slechts 7,1% van de mensen tussen 25 en 64 jaar aan deelgenomen te hebben aan een opleiding of training in de vier weken voor de enquête, vergeleken met 10,7% gemiddeld in de EU.

1.4.3 Onderzoek en ontwikkeling als essentiële factor voor innovatie

Hierboven zagen we dat onderzoek en ontwikkeling essentiële factoren zijn voor innovatie. O&O werd volgens twee criteria geanalyseerd: de financiering en de uitvoering/realisatie van de uitgaven.

Welke positie neemt België ter zake in? Van 2005 tot 2013 is de nationale O&O-intensiteit in België toegenomen. Tijdens die periode namen de O&O-uitgaven in België sneller toe dan in Duitsland, Nederland en Frankrijk¹⁶. De ondernemingen leverden de grootste bijdrage aan de stijging van de O&O-uitgaven in België van 2005 tot 2013. Een toenemend aandeel van de O&O-uitgaven van de ondernemingen wordt weliswaar gefinancierd door de overheid. En de bijdrage van de staat aan de financiering van O&O van de bedrijven wordt zelfs onderschat, want de cijfers inzake O&O geven niet de indirecte fiscale steun, zoals de gedeeltelijke vrijstelling van bedrijfsvoorheffing, weer.

Daarnaast wordt ook een toenemend aandeel van de O&O-uitgaven van de ondernemingen gefinancierd door het buitenland. Dit reflecteert het feit dat de O&O-bedrijven in België vaak deel uitmaken van grote multinationale ondernemingen. Gemiddeld genomen zijn bedrijven in België O&O-intensiever geworden. Achter deze “gemiddelde evolutie” gaan echter grote verschillen schuil.

De prestaties van België inzake O&O zijn zeer gevoelig voor – of zelfs afhankelijk van – de beslissingen van enkele grote ondernemingen die deel uitmaken van multinationale groepen, die in enkele bedrijfssectoren (vooral in de industrie) werkzaam zijn en geografisch gegroepeerd zijn. Dat wordt o.a. verklaard door de aanwezigheid van industriële clusters. In het licht van die laatste vaststelling vinden de

¹⁵ <http://www.compareyourcountry.org/pisa/country/bel>

¹⁶ In 2005 bedroeg de O&O-intensiteit (in % van het bbp) 2,42% in Duitsland, 1,79% in Nederland, 2,04% in Frankrijk en 1,78% in België. In 2013 bedroeg deze 2,83% in Duitsland, 1,96% in Nederland, 2,24% in Frankrijk en 2,43% in België.

sociale gesprekspartners het belangrijk dat de gewesten de ontwikkeling van clusters bevorderen teneinde de verankering in België van de grote, in O&O actieve ondernemingen aan te moedigen.

De toename van de O&O-intensiteit van de ondernemingen kan een weerspiegeling zijn van hetzij – eerste mogelijkheid – de specialisatie van de Belgische ondernemingen van de mondiale toegevoegdewaardeketen in de productie van O&O ingevolge de gunstige maatregelen die werden genomen om O&O te ondersteunen, terwijl de productieactiviteiten uitgevoerd worden in het buitenland; hetzij – tweede mogelijkheid – het feit dat België zich in de mondiale toegevoegdewaardeketen specialiseert in O&O-intensieve producties, die gemiddeld genomen minder onderhevig zijn aan concurrentie uit lagelonenlanden. Hoe zit dat juist? De SP drukken de wens uit dat een bijkomende analyse wordt uitgevoerd om na te gaan - eerste mogelijkheid - of een betere valorisatie van O&O in termen van creatie van toegevoegde waarde mogelijk is. Gelet op het belang van de industrie voor de Belgische O&O-prestaties zal aan haar bijzondere aandacht moeten worden besteed. In het tweede geval moeten de voorwaarden worden geanalyseerd voor de versterking van de specialisatie van de Belgische economie in die O&O-intensieve producties. Opgemerkt moet worden dat de Europese Commissie de problematiek van de valorisatie van O&O ook aanhaalt in haar “European Innovation Scoreboard 2016” en in haar “Country Report 2016” voor België.

1.4.4 Infrastructuur

Telecominfrastructuur

Een performante digitale infrastructuur is onontbeerlijk in een kenniseconomie. België is op dit vlak een van de best presterende landen in Europa, zeker op het gebied van vaste breedband. De afgelopen jaren werden netwerken op basis van koperdraad en coaxkabels geüpgraded. Het aantal huizen dat direct is aangesloten op glasvezel is echter heel laag. De goede prestaties op dit moment zijn dan ook geen garantie voor de toekomst. De algemene verwachting is immers dat het dataverkeer de komende jaren sterk zal stijgen, zowel vast als mobiel. Bovendien vereisen innovaties ook steeds meer realtime communicatie. Dit vereist investeringen, niet enkel in capaciteit, maar ook in kwaliteit van de infrastructuur (betrouwbaarheid, veiligheid, overdrachtssnelheid, symmetrie...).

Naast capaciteit en kwaliteit is uiteraard ook de prijs van breedband van belang. Ook al zijn de resultaten uit de prijsvergelijkingsstudies afhankelijk van de gebruikersprofielen, toch zijn er indicaties dat België voor sommige telecomdiensten relatief duur is. Voor consumenten blijft, ondanks de gunstige dynamiek, mobiel internet in standalone duur in vergelijking met de buurlanden. Ook voor 3-play bundels met (zeer) snel internet en voor vaste telefonie als stand-alone product voor lichte gebruikers neemt België een eerder ongunstige positie in. Ook op de zakelijke markt neemt België een eerder ongunstige positie in.

De telecommunicatiekosten van Belgische bedrijven (eenmanszaken en kmo's) zijn - in vergelijking met de andere studielanden - het voorbije jaar geëvolueerd van gemiddeld naar eerder duur, voornamelijk als gevolg van prijsverminderingen in de andere landen.

Vervoerinfrastructuur

Mobiliteit is een belangrijke factor. Zoals we hebben gezien, kunnen de geografische mismatches de werking van de arbeidsmarkt bemoeilijken. De congestie treft zowel de ondernemingen als de werknemers in termen van evenwicht tussen beroeps- en privéleven.

Zoals tevens werd aangegeven in de inventaris van de secretariaten van de CRB, de NAR en de regionale SER's over de kostprijs van het woon-werkverkeer, vormt de vervoersinfrastructuur een van de meest acute investeringsachterstanden in ons land. De netto-overheidsinvesteringen (d.w.z. de vaste activa gecorrigeerd voor afschrijvingen) bedragen sinds de jaren 90 gemiddeld nul euro, waardoor de kwaliteit van de publieke infrastructuur wordt uitgehold. De weg- en spoorinfrastructuur is nu reeds op veel plaatsen (zeker tijdens de piekuren) oververzadigd en zal in de huidige omstandigheden de verwachte mobiliteitsgroei niet kunnen opvangen. De sociale gesprekspartners zien de verbetering/optimalisering van vervoersinfrastructuur dan ook als een essentiële hefboom om de doelstellingen van een duurzaam mobiliteitsbeleid te realiseren. Het optimaliseren van de vervoersinfrastructuur vereist investeringen in het onderhoud van de spoorwegen, de autowegen, de waterwegen, de fiets- en voetpaden, investeringen in het wegwerken van de missing links enz. ([CRB 2015-2220](#)).

Energie-infrastructuur

De SP eisen een langetermijnvisie inzake energie, want België heeft te kampen met talrijke uitdagingen. In een recent advies¹⁷ bevestigen ze de noodzaak om, terzelfder tijd, energieprijzen te garanderen die voor de grote en kleine ondernemingen (die gevoelig zijn voor de energieprijzen en die concurreren met buitenlandse concurrenten) competitief zijn en die voor de burgers (en meer bepaald voor de minst begunstigen) betaalbaar zijn; de milieulimieten en milieuverbintenissen te respecteren; de zekerheid van energiebevoorrading te waarborgen, en tegelijk te zorgen voor de bestending van een duurzame samenleving en van economische activiteiten die blijvend borg staan voor kwaliteitsvolle jobs en toegevoegde waarde in de nationale economie.

Dit impliceert voorts dat de stabiliteit van het regelgevende kader inzake klimaat en leefmilieu moet worden gewaarborgd en dat rekening moet worden gehouden met de specifieke kenmerken van de Belgische economie in de context van een energietransitie. Ten eerste, haar specifieke industriële kenmerken: het relatief grotere aandeel van de Belgische industrie in de economie in vergelijking met twee referentielanden (Frankrijk en Nederland) en haar relatief grotere energie-intensiteit, een groot aandeel van de energie die beschikbaar is voor het finaal verbruik en dat wordt gebruikt voor niet-energiedoeleinden, d.w.z. als grondstof voor de productie van goederen, de onderlinge afhankelijkheid van de Belgische industrietakken en het grote aantal indirecte banen die er worden gegenereerd, met name in de kmo's. Maar ook haar specifieke kenmerken op het vlak van mobiliteit (meer bepaald de congestie en de gevolgen daarvan voor de economie in haar geheel) en van energie-(in)efficiëntie in de woningen. De SP houden momenteel een reflectie over de uitdagingen die deze energietransitie met zich brengt.

¹⁷ Advies CRB 2015-0135 "[De verbintenis van de sociale gesprekspartners ten aanzien van de energie-uitdagingen](#)"

2. Niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen

Ter uitvoering van het Interprofessioneel akkoord 2007-2008 (ankerpunt 3: niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen) en van het gemeenschappelijke advies CRB-NAR van 20 december 2007 volgt de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven het systeem van de niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen op.

Pro memorie¹⁸, dat systeem voorziet in de mogelijkheid om aan een bepaald beloningsbedrag als voorwaarde de verwezenlijking van (een) vooraf bepaalde collectieve doelstelling(en) te verbinden. Die “bonus” wordt dan vrijgesteld van de personenbelasting, op voorwaarde dat het voordeel, in het jaar 2015, niet meer bedraagt dan 2.721 euro netto per werknemer.

Wat de parafiscaliteit betreft, werd een “solidariteitsbijdrage” voor werknemers van 13,07% ingevoerd voor de sinds 1 januari 2013 uitgekeerde bonussen. De bonussen die in 2015 lager waren dan 3130 euro bruto (d.w.z. 2 721 euro + de werknemersbijdrage van 13,07%) zijn niet onderworpen aan de klassieke berekening van de sociale werkgeversbijdragen, maar hierop is een bijzondere bijdrage van 33% van toepassing.

Zoals hierboven wordt aangegeven, is het voordeel dus voornamelijk fiscaal van aard, waarbij het bonusbedrag dat niet mag worden overschreden bijgevolg 2.721 euro (excl. solidariteitsbijdrage van de werknemers) bedraagt.

De beslissingen over en de invoeringsmodaliteiten van dit beloningstype kunnen worden genomen op het niveau van de sectoren (door het sluiten van een collectieve arbeidsovereenkomst) of van de ondernemingen (via een bedrijfs-cao of een toetredingsakte).

2.1 Sectorakkoorden

In het najaar van 2016 is een sectorakkoord van toepassing in 8 paritaire (sub-)comités, t.w. de comités 105 en 224 (non-ferrometalen), het PSC 328.02 (stads- en streekvervoer van het Waalse gewest), een deel van paritair comité 140 (vervoer en logistiek), PC 326 (gas- en elektriciteitsbedrijf), PC 301 (paritair comité voor het havenbedrijf) en PC 116 (scheikundige nijverheid), wat de kunststoffenverwerkende nijverheid van de provincie Limburg betreft. Sinds 2015 heeft PC 203 (Paritair Comité voor de bedienden uit de hardsteengroeven) ook de uitbetaling van een niet-recurrent resultaatgebonden voordeel voorgeschreven.

2.2 Bedrijfs-cao's en toetredingsakten

Het aantal bij de griffie van de fod Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg ingediende toetredingsakten bedroeg 5.630 in 2015 en 4.962 begin oktober 2016¹⁹. Wat de bedrijfs-cao's betreft, bedroegen deze cijfers resp. 1.917 en 1.821.

¹⁸ Het systeem wordt uitvoeriger voorgesteld in de nota's [CRB 2010-0395](#) en [CRB 2011-0679](#), die kunnen worden geraadpleegd op de website van de Raad.

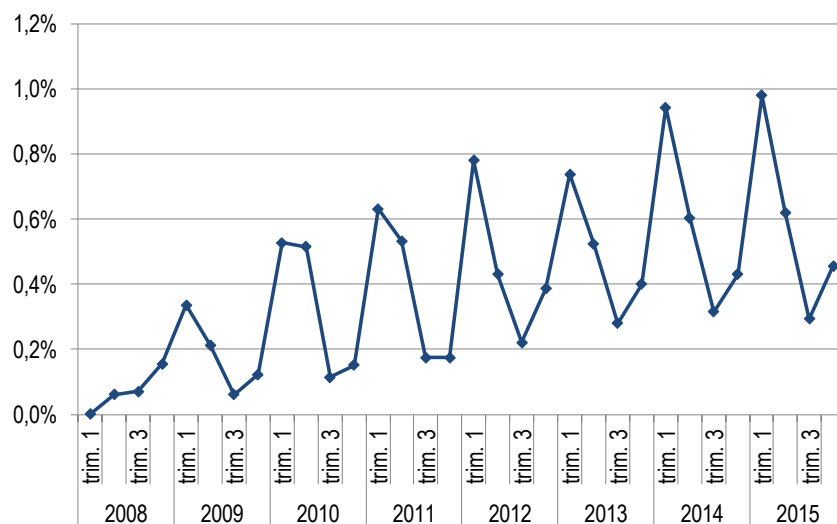
¹⁹ Voorlopig cijfer voor 2016.

Er moet worden gepreciseerd dat de meeste toetredingsakten en cao's van korte duur (soms minder dan een jaar) zijn. Eenzelfde onderneming kan dus elk jaar een nieuwe overeenkomst of zelfs meer dan één overeenkomst indienen (als de overeenkomst bv. betrekking heeft op verschillende werknemers of als de duur ervan minder dan een jaar bedraagt).

2.3 Impact op de ontwikkeling van de lonen

Wanneer de impact van de niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen in verhouding tot de brutolonen wordt bekeken, blijkt dat de impact elk jaar in het eerste kwartaal geconcentreerd is. Men kan ervan uitgaan dat het hier gaat om de betaling van bonussen op basis van de waargenomen verwezenlijking van doelstellingen van het jaar voordien. In het eerste kwartaal van 2014 bedroeg de piek 0,94% van de loonmassa (van de privésector) en in het eerste kwartaal van 2015 bedroeg hij 0,98%. Gemiddeld op jaarbasis waren de niet-recurrente bonussen in 2009 goed voor 0,18% van de aan de RSZ aangegeven brutolonen. Dit aandeel is aanhoudend gegroeid tot 0,48% in 2013, 0,57% in 2014 en 0,59% in 2015.

Grafiek 2-1: Aandeel van de niet-recurrente resultaatsgebonden voordelen (in % van het RSZ-brutoloon)

Bronnen: RSZ (niet-gepubliceerde gegevens); eigen berekeningen secretariaat

3. Bijlage: lijst van de werkzaamheden die als input dienden voor de sociale gesprekspartners tijdens de voorbereiding van het tweede deel van dit Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen, dat onder hun verantwoordelijkheid wordt gepubliceerd

Documentatienota's en methodologische nota's van het secretariaat van de CRB:

- [CCE 2016-1620 Caractéristiques de la négociation salariale dans les pays de référence \(18/07/2016\)](#)
- [CCE 2016-1548 Analyse de la distribution des revenus en Belgique - Partie 1 : situation générale et pistes de recherche \(26/09/2016\)](#)
- [CCE 2016-2308 Les difficultés d'appariement sur le marché du travail en Belgique et dans les trois régions : analyse à partir de fonctions critiques \(13/10/2016\)](#)
- [CCE 2017-0045 Analyse de la hausse de l'intensité en r&d en Belgique depuis 2005 \(16/01/2017\)](#)
- Nota betreffende de (para)fiscaliteit (nog te verschijnen)
- [CCE 2016-1545 Méthodologie relative aux subventions salariales dans le non-marchand \(1/03/2017\)](#)
- [CCE 2017-0046 Monitoring de l'Emploi en Belgique : Indicateurs de suivi pour le Rapport Emploi Compétitivité \(27/01/2017\)](#)
- [CRB 2017-0043 Het gebruik van de economische vooruitzichten van het Federaal Planbureau voor het economisch beleid \(14/02/2017\)](#)
- [CCE 2017-0047 La soutenabilité des finances publiques et les impacts économiques et sociaux des politiques budgétaires et structurelles \(27/01/2017\)](#)
- "Werkgelegenheid, lonen, productiviteit en rentabiliteit: welke verbanden?" (nog te verschijnen)

Werkzaamheden van andere instellingen waarvoor het secretariaat van de CRB discussienota's heeft opgesteld ter attentie van de sociale gesprekspartners met het oog op de voorbereiding van het tweede deel van het Verslag:

- [Het Verslag 2016 van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, "Digitale economie en arbeidsmarkt"](#)
- [De akten van het Symposium over duaal leren georganiseerd door het Koninklijk Paleis op 25 mei 2016](#)
- [Het verslag "Hoge Groei Ondernemingen in België" van prof. Sleuwaegen \(KU Leuven / Vlerick Business School\)](#)
- De respectieve verslagen van [het Prijzenobservatorium](#) en van [de NBB](#) over de prijsontwikkeling in België